

בארה של תורה

מאוצרותיו של הרב ראובן גולן שליט"א
מח"ס "בארה של תורה", "ריבד הזהב" על הל' שבת, ו"לפלגות ראובן" על הל' פסח ויו"ט

העלון יו"ל ע"י מוסדות "דרכי תורה" - רחובות

לע"נ יחיאל בן סעדיה שעירי ז"ל | גליה בת עובדיה אהרוני ע"ה
אריאלה חיה בת אהובה רוזנפלד ע"ה | אביבה בת שושנה ישראלי ע"ה

גליזין 958

פרשת
יידא

דוא"ל להערות
ורשימת תפוצה:

rg5740@gmail.com
051-8410805

הפסוק אומר: "עולם חסד יבנה" – לא נאמר "נבנה" בלשון עבר, אלא "יבנה" בלשון הווה ועתיד. העולם כולו ממשיך להיבנות, להתקיים ולהתחדש בכל רגע ורגע בזכות מעשי החסד הקטנים שאנו עושים זה עם זה.

אדם לעולם אינו יכול לשער מה יוליד מעשה קטן של חסד, מילה טובה או הארת פנים. לעיתים, כוס תה אחת של אכפתיות עשויה להציל עולם ומלואו – ולפתוח לדווחה את שערי גן עדן.

עדיין בפתח האהל: מדוע המדרגה הגבוהה ביותר היא להרגיש מתחיל

בפרשתנו נאמר: "וירא אליו ה' באלוני ממרא והוא יושב פתח האהל כחום היום". וביאר הגאון רבי אריה צבי פרומר, דבה של קח' יגלוב ודאש ישיבת חכמי לובלין, על פי מה ששמע בשם בעל חידושי הרי"ם מגור, על מאמר חז"ל במסכת ראש השנה: "חמישים שערי בינה נבראו בעולם, וכולם ניתנו למשה חסד אחד".

שאל החידושי הרי"ם, מהו אותו שער החמישים שנמנה ממש רבנו. וביאר ביאור נפלא: באמת כל חמישים השערים ניתנו למשה. אלא שמחותו ועניינו של שער החמישים הוא ההכרה וההשגה הברורה שידע האדם שעדיין לא התחיל כלום, וכי עדיין לא נכנס אפילו בשער הראשון. והוא שנאמר כולם ניתנו למשה, "חסד אחד", שעל ידי שניתן לו שער הג' נתגלה לו שהוא עדיין חסד לגמרי, כאילו לא השיג אפילו שער אחד.

ועל פי זה האיר הגאון מקח' יגלוב את פתיחת פרשתנו. הנה לאחר מצות המילה זכה אברהם אבינו להגיע לפסגת מדרגתו הרוחנית, כפי שמבואר בזהר דקדוש שעל ידי המילה נשלם והיה ראוי לגילוי שכינה העליון ביותר. ואז, כאשר נתגלה אליו הקב"ה באותה מדרגה עליונה ונשגבה של שער החמישים, הביט אברהם על עצמו ונוכח לדעת כי עדיין הוא רק יושב פתח האהל. הוא הרגיש בענותותו האמתית שעדיין הוא עומד בחוץ ולא נכנס כלל אל פנים האהל, ואפילו בשער הראשון טרם פתח.

יסוד עצום מונח בדברים אלו לדרכו של עובד ה' ולכל בן תורה.

לעתים אדם רוכש ידע, מטפס במדרגות, כובש יעדים בלימוד ומתקדם ברוחניות, והסכנה הגדולה האורבת לפתחו היא תחושת הסיפוק וההישג המביאה לידי גאווה או קפיאה על השמרים.

לימד אותנו אברהם אבינו, שסימן ההיכר האמיתי של התעלות ורוממות רוחנית אינו התנשאות על העבר, אלא אדרבה, ככל שאדם מתקרב יותר אל דקדושה וזוכה להארת שער הגו"ן, כך מתרחבים אצלו האופקים והוא מבין עד כמה אור ה' ותורתו הם אינסופיים.

הגדול האמיתי רואה תמיד את עצמו כמי שעדיין יושב פתח האהל. בכל יום ובכל מדרגה הוא ניגש אל עבודת הבורא מתוך רעננות, צניעות וצימאון של מי שרק עתה מתחיל לפסוע את צעדי הראשונים.

ביקורו של יידא: מדוע הכתוב הקב"ה ליום השלישי למילת אברהם?

פתיחת פרשתנו מתארת מעמד נשגב ומרגש: בורא עולם בכבודו ובעצמו מתגלה אל אברהם אבינו בפתח אוהלו. בדברי רש"י על הפסוק מתבאר הדקע להתגלות זו – והיה זה היום השלישי למילתו של אברהם, ודקב"ה הגיע כדי לבקרו ולשאול בשלומו.

מעמד זה אינו רק סיפור היסטורי, אלא אבן היסוד שממנה לומדים חז"ל את עיקר

"הפרסי הזה יושב בן עדן!"

בשנות הבחורות של מרן רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל, עת למד בישיבת "פורת יוסף" שבין החומות, טרם היה קיים המושג המוכר לנו כיום כ"סדר שלישי". עם דדת החשיכה, בשעה שמונה בערב, כבו האורות בחיכל והתלמידים התפזרו איש לביתו. אך עבוד העליון הצעיר, חכם עובדיה, הלילה רק החל. נפשו בערה באהבת התורה וצמאה לחכמתה, והוא לא היה מסוגל להניח את הגמרא מידיו. היכן ילמד? בתי הכנסיות בירושלים של אותם ימים ננעלו על מנעול ובריה מיד לאחר תפילת ערבית, והגבאים הקפדנים לא התירו לאיש לשהות בהם.

לאחר חיפושים רבים איתר הבורח הצעיר פינה נסתרת תחת בית הכנסת "אוהל רחל". הייתה זו מעין גומחה אפולולית – שלושה קירות רעועים וחלל פתוח לגמרי, ללא דלת וללא חלון. שם, כפוף על ספרי לאור נר, עמל בתורה לילות שלמים. התנאים היו קשים מנשוא: רוחות החורף הירושלמיות והגשמים המצליפים חדרו ללא רחם, והקור חדר עד לשד עצמותיו.

באותה שכונה התגורר יהודי פשוט וחם לב, יוצא פרס. מדי לילה, כשהביט דרך חלונו, ראה את המחזה המרטיט: בחור צעיר יושב בקור המקפא, רועד וזוכן על ספרי הענק. ליבו של אותו יהודי נכמר. מדי ערב ירד במיוחד אל הגומחה הקפואה, ובדיו כוס תה מהביל ועונה ביתת, כדי לחמם את עצמותיו של הבורח ולהשיב את רוחו. כך, לילה אחר לילה.

חלפו עשרות שנים. מרן כבר היה למאור הדורות, פוסק הדור ומנהיגם של רבבות. חתנו, הגאון רבי אהרן בוטבול, הקים את בית המדרש וכולל האברכים "לוית חן".

יום אחד הופיע בכולל אברך אמריקאי ממוצא פרסי – בן למשפחה שנמלטה מאיראן לארדה"ב – וביקש להתקבל ללימודים. ספסלי בית המדרש היו מלאים עד אפס מקום, וראש הכולל, מחוסר ברירה, נאלץ לסרב.

באותו ערב צלצל הטלפון בביתו של הרב בוטבול. על הקו היה חותנו הגדול, מרן זצ"ל: "האם הגיע אליך היום אברך וביקש להתקבל לכולל, וסירבת לו?"

הרב בוטבול הופתע והסביר בכאב: "אכן כן, מורי וחמי. אין לנו אפילו מקום פנוי אחד בכולל".

מרן ביקש ממנו להגיע אליו מיד הביתה. כשישב מולו, פתח מרן צוהר נדיד אל ימי בחרותו וגולל בפניו לראשונה את סיפור הגומחה הקרה תחת "אוהל רחל", ואת דמותו של אותו יהודי פרסי צדיק שהיה יורד אליו מדי לילה עם כוס תה מהבילה וחתיכת עוגה שהצילו אותו מן הקיפאון.

עיניו של מרן בדקו מהתרגשות, והוא קרא מעומק ליבו:

"האברך שבא להתקבל לכולל הוא נכדו של אותו יהודי פרסי! אתה יכול לסרב לו? איפה חברת הטוב? דע לך – הפרסי הזה יושב בן עדן!"

מיותר לציין כי בו במקום נמצא לאברך מקום של כבוד בבית המדרש.

בפרשתנו, פרשת וירא, אנו פוגשים את עמוד החסד – אברהם אבינו. אפילו ביום השלישי למילתו, בעיצומו של חום היום ובכאבים עזים, הוא אינו מוותר: הוא רץ לקראת עובדי אורח, מציע "פת לחם" ודוחף את רגליהם. ובעבור זה זכו צאצאיו בני ישראל בדיוותם במדבר למנות מן השמים כמבואר במדרש. ממעשה זה למדנו עד כמה חסד פשוט עם הזולת בוקע שערים ומשנה עולמות.

אותו יהודי יקר בירושלים של מעלה לא ידע למי הוא מגיש את כוס התה. הוא לא ידע שבמעשה הפשוט הזה הוא מפריח רוח חיים במי שעתידי להאיר את עיני ישראל, להחזיר עטרה ליושנה ולהעמיד את עולם התורה על תילו. הוא פשוט ראה יהודי שקר לו, ופעל מתוך אהבת ישראל טהורה.

ורדה בת סאלם אברהם ע"ה
ליזה בת נאולה ע"ה

שמחה בת הונגה עזרי ע"ה
אילן בן מורל וזכריה נח ע"ה

שמעון בן שלום הלוי
צבעני ז"ל

יעקב בן לויזה הלפון ז"ל
רחל בת מרדכי אריה ברהל ז"ל

אלהרש בן אסתר חזן ז"ל
אלהרש בן אסתר ומרדכי ז"ל

מצוות "ביקור חולים". אלא שכאשר מעמיקים בפרטי ההלכה הגלומת ממעמד זה, מתעוררת תמיהה גדולה.

בהלכות ביקור חולים (שולחן ערוך, יורה דעה סימן של"ב סעיף א') נפסק להלכה כי ישנה הבחנה ברורה במועדי הביקור בין מעגלי הקידמה השונים: בעוד שאנשים "רחוקים" ממתנינים ומגיעים לבקר רק לאחר שלושה ימים, הרי ש"הקדומים והחברים נכנסים מיד" עם תחילת החול.

לאור הלכה זו, נשאלת השאלה: האם אברדם אבינו לא היה סתם אדם, אלא אהובו וידידו הקרוב ביותר של הקב"ה? הנביא ישעיהו מעיד עליו בלשון הכתוב: "וְרַע אֲבָרְהָם אֹהֶב־י" (ישעיה מ"א, ח'), ובגמרא (מנחות נ"ג ע"ב) נדרש כי אברדם קרוי "ידידו של הקב"ה", על פי הפסוק בירמיהו (י"א, ט"ו): "מִה לַיְדִידִי בְּבֵיתִי".

אם אכן הקב"ה ואברדם אבינו מוגדרים כ"אוהבים וידידים", ואם כל שורשה של מצוות ביקור חולים נלמד מאותו ביקור באלוני ממרא – מדוע אפוא המתין הקב"ה עד ליום השלישי למילתו של אברדם, ולא נכנס לבקרו מיד ביום הראשון כדרך הקרובים והידידים?

ישוב נפלא ומקורי לקושיה זו מובא בשם הגאון רבי רפאל אהרן יפה, המגדיר מחדש את נקודת ההתחלה של מצב החול.

לדבריו, ייתכן שאדם הנימול אינו מוגדר כלל על פי ההלכה כ"חולה" ביומיים הראשונים שלאחר הברית. רק בהגיע היום השלישי – הזמן שבו הכאב מתגבר ומחריף – חל על הנימול דין "חולה". ממילא, מתגבר דבר מפליא: היום השלישי למילתו של אברדם היה למעשה היום הראשון למחלתו! נמצא שהקב"ה אכן נהג כמנהג הידידים הקרובים ביותר, ונכנס לבקר את אברדם אבינו מיד ברגע שבו הוגדר כחולה.

ובספר 'מרפסין איגרי תירץ', שבמחלה שגרתית הימים הראשונים של התפרצות המחלה הם לרוב דקשים והמייסרים ביותר, וככל שנוקפים הימים החולה הולך ומחלים, מתאושש ומתחזק. אך בחולי של ברית מילה המגמה הפוכה לחלוטין – הימים הראשונים קלים יחסית, ואילו השיא של הכאב והחולשה מגיע דווקא ביום השלישי, כפי שמעידה התורה במפורש במעשה שכם: "וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיוֹתָם כְּאֲבִים" (בראשית ל"ד, כ"ה).

הבחנה זו שופכת אור חדש על עצם התקנה שלפיה "הקרובים נכנסים מיד". הסיבה שהלכה זו קובעת כי על החברים הקרובים והמשפחה להגיע כבר בימים הראשונים של מחלה רגילה, אינה רק עניין של זריזות, אלא משום שבכוחם של הקרובים ביותר לסעד, לתמוך ולחזק את רוחו של החולה ברגעים דקשים ביותר להתמודדותו.

משום כך, כאשר מדובר בברית מילה – שבה היום הקשה והמכאב מכולם אינו היום הראשון אלא דווקא היום השלישי – הרי שתפקידם של הידידים הקרובים מתוּפֵּחַ: עליהם להגיע דווקא ביום השלישי, כדי לעמוד לימינו של הנימול בשעתו המתאגרת ביותר. בכך לימד אותנו הקב"ה שידיד אמת מתייצב לצד אוהבו בדיוק ברגע שבו הכאב בשיאו והתמיכה נדרשת יותר מכל.

צידה רוחנית לסדום: מדוע הגיע המלאך ההופך את סדום לאוהלו של אברהם?

בדברי רש"י על הפרשה מובאים דברי חז"ל (בבא מציעא פ"ו ע"ב, ובראשית רבה פרשה נ, ב') המבארים מדוע הגיעו אל אברדם אבינו דווקא שלושה מלאכים: "אחד לבשר את שרה, ואחד להפוך את סדום, ואחד לדפאות את אברדם, שאין מלאך אחד עושה שתי שלחויות".

כאשר מתבוננים בדברים אלו בדרך הפשט, מתעוררת שאלה מתבקשת שלא נתבאר במפורש הפשט: מדוע המלאך ששלחויות הייתה להפוך את סדום הגיע בכלל אל אברהם? הן בשני המלאכים האחרים הדבר מובן מאליו, שכן עצם שליחותם הייתה אצל אברדם – האחד בא לדפא אותו מחוליו, והשני בא לבשר על בשורת הורע, אולם המלאך השלישי לא היה זקוק כלל לאברדם אבינו לצורך מילוי תפקידו!

אמנם, אותו מלאך לא היה יכול להפוך את סדום עד שיגיע לשם המלאך רפאל (שנשלח לדפא את אברדם) כדי להציל את לוט, אך עדיין נשאלת השאלה: מדוע הגיע עזריאל ללכת עד לאברדם, והרי יכול היה להתמקד לבדו ליד שערי סדום? יתרה מזו, אין לומר שתכלית בואו הייתה כדי שאברדם יתפלל על אנשי סדום שיינצלו, שהרי הקב"ה בכבודו ובעצמו הוא שגילה לאברדם על הפיכת סדום, כפי שכתוב במפורש (פסוק י'): "וְהָיָה אִמְדָּם הַמִּכְסָּה אֲנִי מֵאֲבָרְהָם אֲשֶׁר אָנִי עֹשֶׂה".

מי שעמד על הערה זו הוא הר"ק רבי חנוך העניך מאלעסק בספרו 'לב שמח', והוסיף להקשות על סדר המלאכים שנמנו ברש"י ("אחד לבשר את שרה, ואחד להפוך את סדום, ואחד לדפאות את אברדם"): מדוע הפסיק רש"י במלאך שהלך

להפוך את סדום והציב אותו באמצע, בין שני המלאכים שבאו אל אברדם? ביישוב הדברים מביא ה"לב שמח" יסוד עמוק ששמע מפי חזונו הקדוש, רבי שלום מבעלזא, בשילוב דברי עצמו: ידוע בשם האר"י ז"ל (ליקוטי תורה, תהלים נ') הטעם לכך שהקב"ה ירד בכבודו ובעצמו להדג את בכורי מצרים – שכן מחמת גודל הטומאה ששררה במצרים, היה מקום לחשוש שמא מלאך שירד לשם "יתגשם".

כיוצא בזה יש לומר גם כאן: המלאך שנשלח לסדום פחד מאוד שלא יתגשם מחמת גודל הטומאה השררה בסדום. משום כך, גם הוא בא תחילה אל אברדם אבינו! אברדם האיר לו אור מהעולם הזה מתוך האכילה שלו, והמשיך עליו אור רוחני, כדי שיהיה ביכולתו לבוא לאחר מכן אל סדום. אותו אור רוחני נמשך מאכילת שידי סעודת הצדיק שמועלת להציל את האדם מכל טומאה, ואפילו מלאך ה' צבאות מתקדש משידי מאכלים של הצדיק.

בכך מתבאר מדוע נזכר מלאך זה באמצע הפרשה – כדי ללמדנו שכולם כאחד היו זקוקים לאברדם אבינו.

הבנה זו מאירה באור חדש את דברי הפסוקים בפרשה ומיישבת שני דיוקים נפלאים בלשון הכתוב:

פנייתו של אברדם למלאכים: אברדם אומר לאורחיו (פסוק ה'): "וְסַעְדוּ לְבָכֶם אֲחֵר תַּעֲבְדוּ כִּי עַל כֵּן עֲבַדְתֶּם עַל עֲבָדָם". בדרך הפשט, לא מובן מדוע אמר להם "אֲחֵר תַּעֲבְדוּ", שהרי אין זה דרך ארץ לומר לאדם "אכול וצא" אלא שהכוונה הייתה להעניק להם סעד ואומץ רוח להמשיך דרכם. כדי שיוכלו להמשיך לקיים את שליחותם ללא שום פחד מן הטומאה השררה בסדום.

תשובתם המדויקת של המלאכים: בתשובת המלאכים נאמר (פסוק ה'): "וַיֹּאמְרוּ כֵּן תַּעֲשֶׂה כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ". לכאורה, היה עליהם לומר "כן נעשה" (המוסב עליהם, ולא על אברדם). אולם לפי האמור הדברים מדויקים להפליא: המלאכים ביקשו מאברדם שהוא יסייע להם בזה, כדי שיוכלו ללכת לשם בלי שום אימה ופחד.

ואכן, מכאן אותה סעודה אצל אברדם, יכלו המלאכים לומר בביטחון עם בואם לסדום (להלן י"ט, ב'): "בְּרָחוּב גִּלְיָן" – ולא חששו כלל מן הטומאה.

לא מבחן של עונש אלא כלי של רוממות

בכפרשתנו אנו קוראים על שיא הנסיונות של אברדם אבינו, "והאלוקים ניסה את אברדם". בדברי הרמב"ן הקדוש על אתר נפתח לנו צוהר מאיר ומפלא לעצם מהותם של הנסיונות הפוקדים את האדם.

מבאר הרמב"ן, כי אין הנסיון אצל הקב"ה כנסיון של בשר ודם, שאינו יודע מה בלבו של חברו וזקוק לבדוק אותו. הקב"ה יודע היטב את תעלומות לב ויודע מראש שהצדיק חפץ לעשות רצונו. אם כן, לשם מה מביא עליו את הנסיון? אלא, מבאר הרמב"ן, כוונת המנסה יתברך היא להוציא את הכוחות הנסתרים מן הכוח אל הפועל, כדי שיהיה לאדם שכר על מעשה טוב בפועל ממש, ולא רק שכר על רצון ולב טוב. וזהו שנאמר "ה' צדיק יבחן", כשהוא יודע בצדיק שיעשה רצונו וחפץ להצדיקו, מצווה אותו בנסיון, אבל אינו בוחן את הדשעים אשר לא ישמעו. ומסכם הרמב"ן יסוד אדיר: "וזהו כל הנסיונות שבתורה לטובת המנוסה".

כדברים הללו מצינו גם בספר חסידים לרבינו יהודה החסיד, שכתב שכאשר הקב"ה רוצה להעלות את האדם למדרגה גבוהה ודמה יותר, מביא עליו נסיון כדי לדאות אם עומד ודאי הוא לקבל אותה מדרגה, ומתוך כך זוכה לעלות ולהתעלות.

כאשר מתבוננים בדברים קדושים אלו, מקבלים מבט בוהר וחדש על כל קורות האדם ועל כל הקשיים והאתגרים שהוא פוגש בימי חייו. הנסיון אינו בא לחילה כדי להכשיל או לצער, אלא הוא עדות ואמת אמון מאת הבורא יתברך, הדואה באדם את כוחו העצום ויודע כי בידו לעמוד בו, וחפץ לדוממו ולהרבות שכרו.

בשעה שאדם עומד מול התמודדות, קושי בעבודת השם, או נסיון בענייני העולם, הנטייה הטבעית היא לעיתים להרגיש חלישות ודעת. אך המאמץ האמיתי מתבונן על הנסיון כעל מדרגה המזמנת לו עלייה רוחנית. כל אתגר הוא הזדמנות פו להפוך אמונה תיאורטית וכוחות נעלמים למעשים של ממש, ולהוכיח לעצמו ולעולמות עליונים את גודל נאמנותו להשם יתברך. כאשר אדם זוכר שהנסיון נשלח אך ורק לטובתו וכדי לדוממו לפסגות חדשות, כל כובד המשא נהפך לשמחה של עשיית רצון הבורא וזכות גדולה לזכות בשכר שלם ונעלה.

רשימת השיעורים של הרב ראובן גרין שליט"א בבית"א "דרכי תורה"

ימים א – ה | הלכות שבת – בין מנחה לערבית

יזכראשון | מוסר ספר פלא יעניץ 12:15

יום שלישי | שלום בית והיווך הילדים 12:15

יום שלישי | סמיכת חבר הלכות מנחת התלויות בארץ 20:30

יום רביעי | טור בית יוסף מלאכות שבת 20:30

יום חמישי | שיחה לפרשת השבוע 17:20

שבת קודש | גמרא מסכת מגילה 14:45 | חזון עובדיה הלכות

שבת 15:15 | אור החיים הקדוש כרבע שעה לפני צאת הכוכבים

שיעורי הרב ראובן גרין כמגוון נושאים

ב"קול השלשון בטל" 0733-71-81-56

שותפות בזיכוי הרבים של "בארה של תורה!"

חנות שבועית בלעדיה: הקרשת הגלילין כולו לזכרתי,

לרפואה או עילוי נשמה 250 ש"ח.

הקדשה אישית (במסגרת ייעודית): 50 ש"ח.

לפרטים ניתן להתקשר או לשלוח הודעת טל - 054-2637798